06/02/2020

Αρχιμ. Ιάκωβος Κανάκης: Σοφία και «άνωθεν σοφία»

/ Ορθόδοξες Προβολές

Του αρχιμ. Ιακώβου Κανάκη

Οι Πατέρες της Εκκλησίας διακρίνουν την σοφία από την «άνωθεν σοφία». Πολλοί εξ αυτών κατέχουν και τις δύο, πού όταν συνυπάρχουν σε ένα πρόσωπο, τότε μιλάμε για έναν πραγματικά μορφωμένο και ολοκληρωμένο άνθρωπο. Η σοφία προέρχεται από την γνώση, από την μελέτη, την έρευνα, την καλλιέργεια της επιστήμης. Σήμερα, η σοφία αυτή έχει προοδεύσει πολύ, έχει αλματώδη εξέλιξη, και ως εκ τούτου, έχει διευκολύνει τον άνθρωπο σε πολλά καθημερινά του προβλήματα. Εγείρεται όμως ένας έντονος προβληματισμός ως προς τα όρια της σοφίας αυτής.

Αναφέρεται γι' αυτήν, όταν συνοδεύεται με φθόνο ή εριστικές τάσεις, όταν αποκόπτεται από την Πηγή της Σοφίας, τον Θεό, ότι είναι γήινη, σαρκική, δαιμονιώδης (Ιακ. 3, 15). Δηλαδή ξεκαθαρίζεται ότι υπάρχει «αγαθή σοφία», που υπό προϋποθέσεις γίνεται ζημιογόνος. Η «άνωθεν σοφία» προέρχεται λοιπόν από τον θεό, και μάλιστα βοηθά τους ανθρώπους να προάγουν την επιστήμη κατά το βιβλικό: «Αυτός ανακάλυψε τους δρόμους της γνώσης και έδωσε την σοφία…»(Βαρ.3,37).

Σχετικά, ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής προσεγγίζοντας το θέμα, σημειώνει ότι «η επιστήμη είναι επαγωγή, ακολουθεί την αρχή του συμπεράσματος». Δηλαδή το συμπέρασμα είναι η βάση και με αυτό προχωράμε. Συνεχίζει όμωςλέγοντας: «…η ζωή του πνεύματος είναι πόρισμα, ακολουθεί την αρχή της απαγωγής. Δεχόμαστε την Αποκάλυψη του Θεού και ενεργούμε σύμφωνα με την Αποκάλυψη αυτή». Αυτή είναι μια πολύ σαφής τοποθέτηση, πού διευκρινίζει τα πράγματα. Η ίδια η Πίστη μαςείναι μια Αποκάλυψη. Ο Θεός έρχεται ανάμεσά μας και αποκαλύπτεται στον άνθρωπο. Αυτό διαφοροποιεί την Πίστη μας από οποιαδήποτε άλλη θρησκεία.

Ο ίδιος Πατέρας κάνει μία αναφορά και στο θέμα της αίσθησης και της γνώσης. Αναφέρει: «Η αίσθηση διαιρείται σε δύο• στην αίσθηση ως ικανότητα, πού υπάρχει και όταν κοιμόμαστε χωρίς να αντιλαμβάνεται κανένα αντικείμενο και πού από αυτήν δεν έχουμε κανένα όφελος, επειδή δεν προχωρεί στην ενέργεια, και δεύτερο στην αίσθηση, πού ενεργεί και με την οποία αντιλαμβανόμαστε τα αισθητά. Έτσι δυο ειδών είναι και η γνώση• επιστημονική η μία, πού η μόνη ικανότητά της είναι να εξετάζει τους λόγους των όντων και δεν ωφελεί καθόλου, αφού δεν προχωρεί στην εργασία των εντολών• η άλλη ενεργεί και πράττει και μας δίνει αληθινή την κατανόηση των όντων με την αναστροφή μεαυτά».

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω, μπορούμε πηγαίνοντας λίγο παρακάτω, να επαληθεύσουμε την αλήθεια του Μεγάλου Βασιλείου, ο οποίος από την εποχή τους τόνιζε ότι «οι άνθρωποι τεχνολογούσιν και ούθεολογούσιν». Υπάρχει όντως μία έντονη αυξητική κλιμάκωση των επιτευγμάτων των επιστημών, πού όπως είπαμε,

κάνουν ευκολότερη την ζωή, οι οποίες όμως πολλές φορές απαξιώνουν την ίδια την ουσία της ζωής, αφού «μηχανοποιείταιηανθρώπινη ύπαρξη». Αποθεώνεται και αυτοθεώνεται η κάθε είδους ανακάλυψη εις βάρος του ψυχικού κόσμου του ανθρώπου και της πνευματικότητάς του.

Δεν τίθεται θέμα αντιπαράθεσης επιστήμης και Πίστης. Η Ορθόδοξη Πίστη ασφαλώς και προτρέπει στην «ανακάλυψη» όχι μόνο της δημιουργίας, αλλά και αυτού του Ιδίου του Θεού. Είναι άλλωστε η προτροπή Αυτού πού ωθεί προς την κατεύθυνση αυτή, αφού ο Ίδιος επιτρέπει ο καθένας να τον «ψηλαφήσει», να τον αγγίξει. Ο Θεός μας προτρέπει να ανακαλύψουμε τα ίχνη του, τα οποία ο ίδιος έχει θέσει στην φύση, αλλά αυτό γίνεται με εφόδιο την διάκριση, έτσι ώστε να μην παγιδευτούμε και «λατρέψουμε την κτίση παρά τον κτίσαντα» (Ρωμ.1,25). Το ολέθριο αυτό γεγονός υπήρξε και υφίσταται μέχρι και σήμερα, είναι η απομάκρυνση από τον «ποιητή των όλων», μια καινούργια «Βαβέλ». Η συνειδητή και θεληματική απομάκρυνση από την πηγή της ζωής γέμισε τον κόσμο με «νεκρούς ανθρώπους» (Μτ.8,22).

Πιο πάνω από κάθε γνώση είναι η θεογνωσία. Έρχεται ο καθένας μας στον κόσμο για να βρει τον Θεό και να ενωθεί μαζί Του. Αυτός είναι ο βασικός, κοινός σκοπός των ανθρώπων και για το πώς επιτυγχάνεται μια άλλη επιστήμη.Οι Πατέρες με τα συγγράμματά τους και κυρίως με το παράδειγμά τους κατέγραψαν αυτόν τον τρόπο της Θεοκοινωνίας. Έχουμε μεγάλο πνευματικό πλούτο περί του θέματος αυτού. Όλα τα θεόπνευστα λόγια τους υπάρχουν καταγεγραμμένα σε βιβλία, οι «οδοηγοί μας», δεν αξίζει να βρίσκονται «περιφρονημένα», σκονισμένα σε κάποιες δημόσιες ή ιδιωτικές βιβλιοθήκες. Είναι όσα λένε οι άγιοι, το απόσταγμά τους, «φάρμακο» σε μια κοινωνία πού είναι πασιφανές ότι αιμορραγεί ποικιλοτρόπως. Η Εκκλησία έχει την πράξη και την θεωρία για μια πραγματικά ευτυχισμένη ζωή από τον παρόντα βίο. Έχει το φάρμακο «του μη αποθανείν».Προτείνει πρότυπα, ζεσταίνει ψυχές, προσφέρει δρόμους φωτεινούς, απομακρύνει από κάθε σκοτάδι.